

сносенъ човѣшки животъ. Цѣла западна Европа, както забѣлѣжихме, бѣше раздрусана отъ движенията на новитѣ класи, които даваха симптомъ за новъ подѣмъ въ историята. Въ това врѣме, когато и България бѣ трѣгнала по сжщия пжтъ, подгоненитѣ турски орди се връцнаха въ своитѣ източни пленища и туриха надъ тѣхъ кръстътъ на опустошение. Безъ да се бѣха занимавали нѣкога съ производителенъ трудъ слѣдъ излизането си отъ Азия, турцитѣ сега се прѣдадоха съ увлечението на нѣкакъвъ дивъ инстинктъ да опустошаватъ онова, което народътъ създаваше съ сизифовски трудъ. Тѣ забравиха своя дългъ на върховна иноземна властъ, и прѣжната толерантностъ. Нѣщо повече: тѣ измѣниха на своя талантъ да организиратъ една силна държава върху плещитѣ на новитѣ класи, които се създаваха заедно съ новото економическо развитие. Новитѣ сатрапи взеха да съперничатъ на първитѣ български царе: тѣ ритнаха своето призвание и влѣзоха въ конфликтъ съ цѣлия народъ, съ неговото развитие, съ неговото бждаще. България бѣ затворена, или по-робрѣ — тя заприлича на гробница. Цѣло столѣтие-двѣ тя не чу външенъ гласъ, нито безкористно бѣ чула отъ нѣкого ¹⁾. Вторъ пжтъ, слѣдъ покорението си, тя видѣ терора на една голѣма властъ и на едно племе, научено да живѣе паразитно. Союзници на тоя новъ по формата си тероръ станаха пакъ старитѣ боляри, които сжществуваха сега подъ новитѣ имена спахии и тимари. Тѣ бѣха господстващата

¹⁾ Едно заблуждение би било да се подържа още легендата, че България прѣзъ всичкото врѣме на своето робство бѣше съвсѣмъ забравена отъ външния свѣтъ. За западноевропейската търговия източна Европа, а въ тоя редъ и България, прѣдставляваше една тлѣста плячка, която привличаше вниманието и на ученитѣ. Отъ 2-та половина на 16. в. е извѣстно съчинението на J. Rantsch — *Historia Bulgarum, etc.* Vien, 4 тома, а по-късно броятъ на изслѣдванията върху България, нейното население и географическо положение, се отроява.